

ашықлық лирикасының жанрлық өзгешеліктерін хәм образлар дүньясын кең түрде үйренип шығады. «Әжинияз рәмзий хәм тымсаллық образларды тек ғана қосықлардың сыртын сырлау үшін қолланбайды. Шайыр оларға терең турмыстық, философиялық мәнілер жүклейди, оларды гражданлық, социаллық мәселелерди (проблемаларды), идеяларды сәулелендириуде утымлы пайдаланады» [5:39]. Илимпаздың кең түрде үйрениулерден кейін шығарған бул жуўмағы орынлы. Себеби, шайырдың ашықлық лирикасындағы хәрбір қосықтан турмыстың шын мәнідегі көринисін көриуге болады. Әжинияз шайыр өзиниң қосықларын жай сөз бенен жазбастан, онда қандайда бир иләхий күш бағышлаушы сөз дизбеклерин пайдаланады. Бул шығармалар қайсы дәуірде алып қаралса да өз қунын жоғалтпауына исенеміз.

Шайырдың поэзиясы бүгинги күнге шекем илимпазлардың изертлеу объектинде турғанлығы менен өзгешеленеди. Ол тек әдебиетшілардың емес, тишши илимпазлар, философлар, тарийхшылар, педагоглардың изертлеу объектине айланған. Лирика хәр түрлі аспектте үйренилген сайын, онда еле де терең пикирлер, жаңа көзқараслар пайда бола береді. Өйткени, шайырдың жаслардың тәлим-тәрбиясына, руўхый дүнья танымына арналған поэзиялық шығармалары хеш бир дәуірде де өз қунын жоғалтпайды. Мине, усындай тематикалық өзгешелігине қарай шайырдың лирикасын илимпаз К.Мәмбетов төмендегіше бөліп үйренген:

Әдебиетлар

1. Мәмбетов К. Әжинияз. -Нөкис: "Билим", 1994. 148-б.
2. Генжемуратов Б. Әжинияз лирикасының поэтикасы (Көркем сүўретлеу қураллары хәм усыллары, қосық қурылысының базы бир мәселелери). - Нөкис: "Билим", 1997. 100-б.
3. Қалимбетов Б. Әжинияз лирикасы. -Нөкис: "Қарақалпақстан", 1981. 128
4. Муртазаев А. Шайырдың мухаббаты: (Әжинияз Қосыбай улының өмири хәм творчествосы) Әдебий изертлеу. -Нөкис: "Қарақалпақстан", 1988. 120-б.
5. Жәрімбетов Қ. Ашық Зийўар. Әжинияздың ашықлық лирикасының жанрлық өзгешеліктери, образлар дүньясы). - Нөкис: "Билим", 1998. 40-б.

РЕЗЮМЕ. Мақолада XIX аср қарақалпақ классик адабиетининг вакили Ажинияз Қосыбай ўғлининг шериятининг ўрганилиш даражаси ўрганилиб чиқилди. Адабиётшунос олимларнинг илимий тадқиқотлари кўриб, уларга ўз муносабатларимизни билдирдик.

РЕЗЮМЕ. В статье исследован уровень изучения шариата сына Ажинияза Косибая, представителя классика каракалпакской литературы XIX века. Ознакомившись с научными исследованиями литературоведов, мы высказали свои отношения с ними.

SUMMARY. In the article, the level of study of the sharia of the son of Ajiniyaz Kusibay, a representative of the classic literature of Karakalpak literature of the 19th century, was studied. After seeing the scientific researches of literary scholars, we expressed our relations with them.

АЖИНИЙОЗ ЛИРИКАСИДА БАНДЛИ ШЕ'Р ШАКЛЛАРИ N.G.Allamberganova – filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat pedagogika instituti

Tayanch so'zlar: she'r, misra, band, murabba', muxammas, badiiy tasvir vositalari.

Ключевые слова: поэма, стих, строфа, «мурабба», «мухаммас», средства художественного изображения.

Key words: poem, verse, stanza, murabba', mukhammas, artistic image tools.

Qoraqalpoq mumtoz adabiyotining yirik vakili Ajiniyoz tavalludining 200 yilligini keng nishonlash YUNESKOning xalqaro yubileylar rejasiga kiritilgani hamda muhtaram Prezidentimiz Sh.Mirziyoyevning 2024-yil 16-iyuldagi "Atoqli Qoraqalpoq shoiri va mutafakkiri Ajiniyoz Qo'siboy o'g'li tavalludining 200 yilligini keng nishonlash to'g'risida"gi PQ-258-sonli qarori qoraqalpoq mumtoz adabiyoti tarixida muhim o'ringa ega, o'z she'rlari bilan qoraqalpoq, o'zbek, qozoq va turkman xalqlarining azaliy do'stligiga va adabiy aloqalarining mustahkamlanishiga munosib hissa qo'shgan gumanist shoir ijodiga davlatimiz va hukumatimizning yuksak ehtiromi namunasidir.

Ajiniyoz (Zevar) 1824-yili hozirgi Mo'ynoq tumanida tavallud topgan. Dastlab Xo'jamurod eshon madrasasida ta'lim oladi. Keyinchalik, Elmurod oxun qo'lida tahsilini davom ettiradi. Ilm va ijod sirlarini o'rganishga bo'lgan kuchli ishtiyoqi uni yana bilim olishga undaydi. Shoir o'z davrining ziyoli insonlari ko'magi bilan Xivadagi Sherg'oz

1. Ўтан темасы хәм өз дәуирине көзқарас;
2. Философиялық лирика;
3. Дидактикалық лирика;
4. Мухаббат лирикасы [1:19].

Сондай-ақ, Әжинияздың өз дәуириниң оқымыслы адамларының бири болғанлығы, араб хәм парсы тиллерин жақсы өзлестириуи, сол дәуирдин белгили медреселеринде тәлим алыуы болып есапланады. Бул жағдай оның әдебий тил нормаларын сақлауында, поэзияға тән болған сөзлерди шеберлик пенен тауып қолланылыуында айқын сезиледи. Ерте дәуірлерде шығыс шайырларының арасында парсы тилинде қосық жазыу үлкен дәстүрге айланған. Усындай дәстүрлер тек қарақалпақ әдебиятында Әжинияз поэзиясында ғана сақланған.

Жуўмақлап айтқанда, Әжинияз Қосыбай улы өз шығармаларында шығыс классиклериниң дәстүрлерин шебер өзлестирген, бул әжайып традицияны қарақалпақ әдебиятына алып кирген көрнекли сөз шеберлериниң бири. Сонлықтан, оның жазған қосық хәм поэмалары менен жақыннан таныс болыу, ол туўралы жазылған илимий мийнетлерден хабардар болыу бизлер үшін хәм қарыз, хәм парыз болып саналады. XIX әсир қарақалпақ әдебиятының көрнекли шайыры Әжинияз Қосыбай улының дәретиўшилиги әдебиеттаныу илиминде өзине ылайық баҳасын алып, илимий-теориялық, әдебий-тарийхый, лингвистикалық, философиялық көзқарастан арнаўлы үйрениледи. Шайырдың дәретиўшилиги әдебий мийрас сыпатында кең изертленген.

Әдебиетлар

1. Мәмбетов К. Әжинияз. -Нөкис: "Билим", 1994. 148-б.
2. Генжемуратов Б. Әжинияз лирикасының поэтикасы (Көркем сүўретлеу қураллары хәм усыллары, қосық қурылысының базы бир мәселелери). - Нөкис: "Билим", 1997. 100-б.
3. Қалимбетов Б. Әжинияз лирикасы. -Нөкис: "Қарақалпақстан", 1981. 128
4. Муртазаев А. Шайырдың мухаббаты: (Әжинияз Қосыбай улының өмири хәм творчествосы) Әдебий изертлеу. -Нөкис: "Қарақалпақстан", 1988. 120-б.
5. Жәрімбетов Қ. Ашық Зийўар. Әжинияздың ашықлық лирикасының жанрлық өзгешеліктери, образлар дүньясы). - Нөкис: "Билим", 1998. 40-б.

РЕЗЮМЕ. Мақолада XIX аср қарақалпақ классик адабиетининг вакили Ажинияз Қосыбай ўғлининг шериятининг ўрганилиш даражаси ўрганилиб чиқилди. Адабиётшунос олимларнинг илимий тадқиқотлари кўриб, уларга ўз муносабатларимизни билдирдик.

РЕЗЮМЕ. В статье исследован уровень изучения шариата сына Ажинияза Косибая, представителя классика каракалпакской литературы XIX века. Ознакомившись с научными исследованиями литературоведов, мы высказали свои отношения с ними.

SUMMARY. In the article, the level of study of the sharia of the son of Ajiniyaz Kusibay, a representative of the classic literature of Karakalpak literature of the 19th century, was studied. After seeing the scientific researches of literary scholars, we expressed our relations with them.

АЖИНИЙОЗ ЛИРИКАСИДА БАНДЛИ ШЕ'Р ШАКЛЛАРИ N.G.Allamberganova – filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat pedagogika instituti

Tayanch so'zlar: she'r, misra, band, murabba', muxammas, badiiy tasvir vositalari.

Ключевые слова: поэма, стих, строфа, «мурабба», «мухаммас», средства художественного изображения.

Key words: poem, verse, stanza, murabba', mukhammas, artistic image tools.

madrasasiga o'qishga kiradi. Ayrim sabablarga ko'ra, Qutlimurod inoq madrasasida tahsil oladi. Madrasadagi og'ir turmush tarzi, moddiy yetishmovchiliklarga qaramasdan ilm olishdan charchamagan Ajiniyoz sharq mumtoz adabiyoti vakillari ijodini qunt bilan o'rganadi. Ularni o'ziga ma'naviy ustoz deb biladi. Donishmand shoirlar ijodidagi ezgu an'analrni munosib davom ettiradi.

Sharq mumtoz adabiyotida bandle she'r shakllari musammat deb ataladi. "Musammat (arabcha "marvarid donalarini ipga termiq") bandle she'r'lardir. Musammat deganda musallas, murabba', muxammas, musaddas, musabba', musamman, mustasne' muashshar shakllarining umumiy nomi anglashiladi" [5:141]. E'tibor qilinsa, musammatlarning uchlikdan o'nlikkacha turlari mavjud bo'lib, musallas uch bandle she'r shakllariga nisbatan qo'llaniladi. Murabba' to'rt bandle, muxammas besh bandle, musaddas olti bandle, musabba' yetti bandle, musamman sakkiz bandle, musabba' to'qqiz bandle va

muashshar o'n bandli she'r shakllariga nisbatan ishlatiladi. Ajiniyozning "Bulbulzabon" nomi bilan 2014-yili nashr qilingan tanlangan asarlarida musammatning murabba' va muxammas kabi turlari uchraydi. To'plamdagi she'rlarning ko'p qismini murabba'lar tashkil qiladi. "Yo'q mening", "Bir jonon", "Go'zzallar", "Bo'lmasa", "Salom degaysan" kabi she'rlari shular jumlasidandir.

Murabba' (ar. "to'rtlik") – to'rt misralik band usulida yozilgan she'r. Qofiyalanishi: a-a-a-a, b-b-b-a, d-d-d-a... yoki b-a-b-a, d-d-d-a, f-f-f-a... Shoirning "Yo'q mening" radifli murabba'sining qofiyalanish tartibini ko'rib o'tamiz:

Qara kózli shiyrin sózli dilbarim,
Sendin ózge sáwir yarim yoq meniń.
Taza gúlstanım, mahı áнварım,
Hásretińnen hesh qararım yoq meniń.
Seni kórsem bolur meniń kónlim shad,
Jahannıń gámiydin bolurman azad,
Názakat babında qámátıń shámshad,
Sendin ózge úlfıqarım yoq meniń.

Nazlı dilbar senseń wafalı jánan,
Húsnıńnıń ráwishine bolarman háýran.
Shiyrin janım bolsa yolında qurban,
Senden ózge sáwir yarım yoq meniń [2:10].

Murabba'ning birinchi bandi b-a-b-a shaklidagi qofiyalanish tizimiga ega. Toq misralarda "dilbarim" va "anvarim" so'zlari o'zaro qofiyalanib kelgan. Juft misralarda "yorim", "qarorim" so'zlari qofiya, Undan keyin takrorlanib keluvchi "yo'q mening" so'zlari esa radif hisoblanadi.

She'ning ikkinchi bandi d-d-d-a shaklida qofiyalanagan. Bunda "shod", "ozod" va "shamshod" so'zlari o'zaro qofiyalanagan, bandning to'rtinchi misrasi murabba' talabiga ko'ra birinchi banddagi radifli misralarga qofiyadosh bo'lib kelgan.

Murabba'ning uchinchi bandi f-f-f-a shaklida qofiyalanagan. Bunda "janon", "hayron" va "qurban" so'zlari o'zaro qofiyalanagan va to'rtinchi bandi an'anaviy shaklda birinchi misradagi radifli misralarga ohangdosh bo'lib kelgan.

Ajiniyoz ijodidagi "Ellarim bordir" she'ri ham mumtoz murabba'ning go'zal namunalaridan biri. O'n olti band, oltmish to'rt misradan iborat:

Sorasań elimdi Qojban bizlerden,
Qalapǵı qazanday ellerim bardı.
Qáte shıqsa, keshirińler sózlerden,
Qıtay, Qońırat atlı ellerim bardı.
Nesip aydap siziń ellerge kelgen,
Kim jaqsı, kim jaman parqını bilgen,
Hár ne barın sizge bayan áylegen,
Qalpaqtıń Kámiyne Zıywarı bardı [2:35-36].

Mazkur murabba'ning birinchi bandi yuqoridagi kabi b-a-b-a shaklida qofiyalanagan. She'ning oxirgi bandida shoirning taxallusi keltiriladi. Ajiniyoz murabba'laring hammasida taxallus qo'llangan emas, murabba' uchun bu qat'i talab ham emas. Shu bois ham shoir ayrim murabba'larida Zevar, Zevari taxalluslarini qo'llagan. Shuni ham ta'kidlash joizki, taxallus oxirgi bandning istalgan misrasida kelishi mumkin.

Shoirning "Bar endi" she'ri ham to'rtlik shaklida yozilgan. Uning oxirgi misrasi quyidagicha:

... Qosqay deymen bir alladan tilermen,
Ishqıń fıraqına dayım shúmermen,
Táhir kibi hár qıyalǵa dónermen,
Zıywarıńdı hayran etmey tur endi [2:30].

Mazkur bandda talmeh (nazar solmoq) san'ati qo'llanilgan bo'lib, "Tohir va Zuhro" dostoni voqealariga ishora qilinadi. Tohir suvda oqib ketgan bo'lsa, mazkur she'ning lirik qahramoni firoq dengiziga cho'kmoqda. Shuningdek, baytda tashbeh (o'xshatish) san'ati qo'llanilganligini "kabi" so'zidan anglash mumkin. Bir baytning o'zida bir necha badiiy san'tlarni o'rinli qo'llash

va shu orqali go'zal badiiy tasvirlar yaratish shoirning yuksak iste'dodidan, she'r ilmini puxta o'zlashtirganligidan darak beradi.

Ajiniyozning "Nega kelmading" radifli murabba'si A.Navoiyning "Kelmadi" radifli g'azalini esga soladi.

Qálem qashlı, xosh qılıqlı nigárim,
Aq tamaq, qıpsha bel súyikli yarım,
Bul dúnýada ashıq bolǵan inkarım,
Zarı- gıryan etti, nege kelmedi? [2:30].

Mazkur she'r ham murabba' shaklida qofiyalanagan, to'rt banddan iborat. Oxirgi bandda shoirning taxallusi keltiriladi. Ishqiy lirikaga mansub mazkur she'rda ma'shuqaning go'zalligi turli badiiy vositalar orqali bayon qilinadi. Lirik qahramonning uni intiqib kutgani biroq ma'shuqaning kelmaganligi oshiqning ishq yo'lidagi iztiroblari tasvirlanadi.

Ajiniyoz ma'shuqa portretini chizishda sharq mumtoz an'analariga sodiq qoladi. "Ajiniyoz XIX asrdagi oshiqlar obrazini yaratishda o'ziga xos vo'l tutadi. U tasvirlagan go'zallar obrazi faqat bayondan iborat emas",- devdi K.Mambetov [4:44]. Shoirning "Bir jonon" murabba'sidagi ma'shuqa portreti uchun ishlatilgan tasvirlar sharq mumtoz adabiyotida an'anaviy tashbehlarining Zevarona ifodalaridir: "Kiprigi oq kibi, qashlari kaman", "Ziya-zulpi ra'ni misali qunduz", "Ziya-zulpi tal-tal, shashlari sumbul", "Shashmi jadu jallet qashlari qalem", "Zarli Zuhra. Sanem kibi qipsha bel" [2:13]. Mazkur tasvirlar orqali ma'shuqaning kamon qoshi, o'qday kipriklari, qunduz kabi qora sumbul sochlari, jallod ko'zlari, qarashlari. Zuhro vanglig' hipcha beli tasvirlari orqali mashuqaning go'zal portreti chiziladi.

Musammatning keng tarqalgan yana bir turi muxammasdir. "Muxammas (ar. – beshlik) – har bandi besh misradan iborat she'r shakli, a-a-a-a-a, b-b-b-b-a, d-d-d-d-a... tarzida qofiyalanadi. Muxammas yaratilish xususiyatiga ko'ra ikki xil bo'ladi: 1) tab'i xud – mustaqil muxammas; 2) taxmis – g'azalni beshlantirish asosida yaratilgan muxammas" [5:142]. Ajiniyozning "Bulbulziban" to'plamidagi "Qiz O'raz", "Uyg'on", "Beri kel", "Ey alif", "Ko'zlarim", "Chiqdi jon", "Nurg'aliyga", "Kerak" kabi she'rlari beshlik she'r shaklida yozilgan.

Ay-álip kim, aq yúzińdúr aynı álám anwariy,
Be- belin qıpsha dilbar, kóz gánań shahla wáliy.
Te- tisińdúr dana-dana láblerińniń pallarıy,
Se- sorıp shiyrin lábiń qanadurman, áy páriy,
Jim-jimalıń kórmegenshe zarı gıryan Zıywariy [2:33].

Muxammasning birinchi bandi a-a-a-a-a shaklida qofiyalanagan. Bunda "anvari", "vali", "bollari", "pari" va "Zevariy" so'zlari o'zaro ohangdoshlik hosil qilgan. Muxammasning qolgan misralari an'anaviy shaklda b-b-b-b-a, d-d-d-d-a tarzida qofiyalanagan. Mazkur muxammas kitobot san'ati asosiga qurilgan. E'tibor qilinsa, she'ning har bir misrasi arab alifbosidagi harflardan boshlanadi. Mazkur harflarning arab alifbosidagi turli shakllari orqali ma'shuqaning go'zal siymosi ta'riflanadi. Sharq mumtoz she'riyatida "Alif" ma'shuqaning tik qomatiga "Be" harfi uning xipcha beliga, "Te" harfi ma'shuqaning dona-dona tishlariga qiyoslanadi. Mazkur ifodalar Ajiniyozning sharq mumtoz she'riyatini puxta o'zlashtirganidan, she'r shakllarini va an'anaviy tasvirlarni mahorat bilan qo'llay olganidan darak beradi.

Kóp sálem mendin biradar ashnayırw, duw jáhan,
Shiddáti ruziy júdalıqdúr, qıyamátdin yaman.
Altı san alashnı gezdim, tapmadım namiw-nishan,
Inshaalla, gúzge elge bararman bolsam aman,
Ah, dariyǵa, wah, dáriyǵ, mıń sanı árman shıqtı jan [2:63].

Ajiniyozning "Chiqdi jon" muxammasining birinchi bandi a-a-a-a-a shaklidagi qofiya tizimiga ega. She'r 14 band 56 misradan iborat. Mazkur muxammas ham an'anaviy shaklda b-b-b-b-a, d-d-d-d-a... tarzida qofiyalanagan. Boshqa muxammaslardan farqli ravishda shoirning mazkur muhammasida beshinchi band har bir

bandning oxirida aynan takrorlanadi:

Molla Ziywar ah sheker, áylep xudağa ahı-zar,
Bul jahandı zindan etti, bizge ol párwárdigár.
Jatqanı Allasúgir úyi, urıwı Ájdar,
Bul salamımdı elime jetkerınler zinhar,
Ah, daryýğa, wah, daryýg, mıń sanı árman shıqtı jan

[2:64]

Hasbi hol xarakteridagi mazkur muxammas ham shoirning boshqa muxammaslari kabi tab'i xud (mustaqil) muxammas hisoblanadi. Biz tahlilga tortgan to'plamdagi muxammaslar ichida taxmis (g'azalni beshlantirish asosida yozilgan) muxammaslar kuzatilmadi.

Ajiniyoz she'rlarining mazmun doirasi rang-barang, uning ijodida vatan, muhabbat mavzularidan tashqari

Adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 16-iyuldagi "Atoqli Qoraqalpoq shoiri va mutafakkiri Ajiniyoz Qo'siboy o'g'li tavalludining 200 yilligini keng nishonlash to'g'risida"gi PQ-258-sonli qarori. <https://lex.uz/docs/-7021660>.

2. Ajiniyoz. Bulbulzabon. Tanlangan asarlar. –Nukus: 2014.

3. Ajiniyoz. (Biografik ko'rsatkich). –Nukus: 2003.

4. Mambetov K. Ajiniyoz. (Ilmiy ocherk). –Nukus: «Bilim», 1994.

5. Yusupova Dilnavoz. Aruz vazni qoidalari va mumtoz poetika asoslari. –Toshkent: «Ta'lim-media», 2019.

REZYUME. Mazkur maqolada Ajiniyozning "Bulbulzabon" tanlangan asarlaridagi she'r shakllari tahlilga tortiladi. Undagi murabba' va muxammas janrlaridagi bandli she'rlari tahlili orqali Ajiniyoz she'rlarining shakl xususiyatlariga e'tibor qaratiladi.

РЕЗЮМЕ. В данной статье анализируются стихотворные формы в избранном произведении Ажинияза «Булбилзiban». Путем анализа строф стихотворений в жанрах мурабба и мухаммас уделяется внимание формальным особенностям стихотворений Ажинияза.

SUMMARY. In this article, the poem forms in the selected works of Ajiniyaz "Bulbilziban" are analyzed. Through the analysis of the stanza poems in the murabba' and mukhammas genres, attention is paid to the form features of Ajiniyaz's poems.

SÓZI XALÍQ JÚREGINDE SAQLANGÁN ULLÍ SHAYÍR

M.D.Bekbergenova – *filologiya ilimleriniń kandidati, docent*

Ajiniyaz atındaǵı Nókis mámleketlik pedagogikalıq instituti

Tayanch so'zlar: mavzu, g'oya, badiiy obraz, mahorat, shoir.

Ключевые слова: тема, идея, художественный образ, мастерство, поэт.

Key words: subject, idea, artistic image, skill, poet.

Ájiniyaz Qosıbay ulı XIX ásir qaraqalpaq ádebiyatınıń kórnekli wákili. Ol túrkiy tilles xalıqları jáhán ádebiyatı tariyxında ornı bar ullı sóz zergeri. Ájiniyaz shayır 1824-jılı házirgi Moynaq rayonınıń "Qamis bóget" degen jerinde tuwılǵan. "Ájiniyazdıń ákesi Qosıbaydıń kún kórisi ózine mol jetetuǵın adam bolǵan, - dep jazadı N.Dawqaraev [1:72].

Professor K.Mámбетov Ájiniyazdıń shańaraǵı, ata-anası haqqında tómendegishe maǵlıwmat bergen: "Anası Nazira sózge sheshen, óz dáwiriniń eń dilwar hayal-qızlarınń biri bolǵan. Dástanlardı jaqsı bilgen. Ásirese juwap aytısta aldına adam salmaytuǵın taqıwa adam bolǵanlıǵı seziledi. Ákesi Qosıbayda shayır hám mergen adam sipatında kózge túsken" [2:11].

Mine Ájiniyaz usınday talantlı, zeyinli, ilgir, bardamlı shańaraqta jasaǵan. Ájiniyaz shayır ózi de zamanınıń oqımışlı, bilimdan, sawatlı adamı bolǵan.

Dáslep Xojamurat iyshan medresesinde oqıǵan. Keyin Elmurat axun medresesinde oqıydı. Bul medresede oqıǵan dáwirinde ol shıǵıs poeziyasınıń wákileri Ferdawsiy, Saadiy, Álisher Nawayı, Fizuliy, Nizamiy shıǵarmaların oqıp tanısqań Ájiniyaz "on altı jasında Nawayınıń diywanın kóshirgenligi haqqında da maǵlıwmatlar bar" – dep kórsetedi professor K.Mámбетov [2:12].

Ajiniyaz ilim hám bilimge qushtarlıǵı sebepli Xıywadaǵı Sherǵazı medresesine oqıwǵa kiredi, onı pitkerip axun dárejesin aladı. Ol Qazaqstanda, Qızıl Orda, Orenburg qalasında bolıp, balalardı oqıtqan.

Ájiniyaz lirik shayır. Onıń poeziyası hár túrli tematikaǵa bólinedi: Watan teması, muhabbat qosıqları, ayralıq temasındaǵı lirikası, aqıl-násiyat qosıqları h.t.b. Ájiniyazdıń qosıqların xalıq yadtan bilgen. Shayırdıń hár bir poetikalıq sózi aforizmge aylanadı. Máselen "Bul dúnyanın kórkı adam balası",

"Qasqaldaqqa bir aǵarı may pitse,
Gańqıdasıp qonar kólin tanımas,
Patshanıń dáwleti qaytayın dese,
Kózine may pitip, elin tanımas."

ijtimoiy lirikaga mansub asarlar, hazil-mutoyiba asosida yozilgan she'rlar, pandnoma xarakteridagi bitiklar ko'pchilikni tashkil qiladi. Shuningdek, Ajiniyozning aytishuvlari, xayrlashuv va salomnoma shaklidagi she'rlari shoirning yuksak mahoratidan, badihago'yiligidan darak berib turadi.

Ajiniyoz she'rlarida sharq mumtoz adabiyotining eng go'zal an'analari shoirning san'atkorlik mahorati natijasida yanada sayqallanib, oxoriy tashbehlar yaratiladi. Har bir she'ri uchun tanlangan shakllar shoirning maqsadini ifodalashga xizmat qiladi. Biz tahlilga tortgan murabba' va muxammaslari qoraqalpoq mumtoz adabiyotining shakl va badiiy jihatdan barkamol bitiklari sifatida adabiyot ixlosmandlari tomonidan hamisha qadrlanadi.

– dep atalǵan qatarlarǵa úlken filosofiyalıq máni júklegen. Ásirese shayırdıń Watan temasındaǵı qosıqlarında tuwılǵan jerdiń sulıw tabiyatı, keń jazıramalı tawlı-tegislikleri, millettiń, xalıqtıń mehirli dúnyası obrazlı súwretlenedi. Shayırdıń "Ellerim bardı", "Bardı" qosıqlarında tuwılǵan jeriniń topıraǵınıń baylıǵın, qımbatlılıǵın kórkem bayanlaydı:

Jáyhun-Sayhun eki eldiń arası,
Tıp saǵamız bir kisiniń balası,
Ánes, Málik – eki eldiń arası,
Atı qaraqalpaq ellerim bardı [3:60].

Haqiqatında da, joqarıda kórsetilgen qatarlarda bayan etilgende, Jáyhun-Sayhun atrapındaǵı xalıqlardıń bir-birine bawırmanlıǵı, tuwısqanlıǵı sóz etiledi. Sonday-aq shayır "Bardur" qosıǵında bolsa qızlarınń sulıw-ıyeblı, dilwarlıǵı, jigitleriniń márt, azamat, batırılıqları sheber jırlanadı.

Bardur qız-jawanı qashları káman,
Yuzın taqqas etseń húrshiydi taban,
Anı kórgenlerdiń aqlını alǵan,
Láyli, Zúláyxaday húrleri bardur [3:39].

Ájiniyazdıń muhabbat temasındaǵı qosıqları bolsa kórkem sózge baylıǵı, tiliniń shiyrinligi menen kitap oqıwshısın ózine tartadı. Ávtordıń "Bir janar", "Hár kimseniń yarı bolsa", "Gozzalar", "Bozatawlı názálim", "Bir páriy", "Sáwdigim" h.t.b. muhabbat qosıqlarında kóbirek ashıq jigitiń dilwar sózleri bayanlanadı. Mısalı shayır "Bozatawlı názálim" qosıǵında sulıwlıqqa tolı gozzal qızdıń obrazın kórkem súwretlep beredi.

Qumırısqaq qıpsha-qıpsha belleriń,
Barmaq tolı yuzik-yuzik álleriniń,
Ásel qatqan sújik-sújik tilleriń,
Jılandı jılıtıp innen bezdirer [3:12].

Ájiniyaz shayırdıń muhabbat temasındaǵı qosıqları menen bir qatarda, aqıl-násiyat qosıqlarında tereń lirizmge tolı dóretpele boldı. Onıń "Ayrılsa", "Kerek", "Megzer", "Bolmasa" h.t.b qosıqlarında el-xalıqınıń keleshek awladları, jurtınıń aynası bolǵan qız-jigitlerge, el